קידה על אפים. ומייתי קרא אע"ג דאסמכן[א] נמי בענין אחר ים לומר דקיים ליה מקבלה דקידה על אפיס ומייתי קרא דמסייעו: **חזינא לאביי ורבא דמצלו אצלויי.** פירוש שהיו מטין על לדיהן: **יכוין לבו באחת מהן.** והא דאמרי' בסוף פרק ת"ס (דף נ:) לעולם ימוד אדם דעתו אם יכול לכוין יתפלל ואם לאו אל יתפלל ים לפרש הסם נמי באחת מהן[ב]: **חציף עלי מאן דמצלי בבקתא.** ופ"ת הכתיב ויצא ילחק מ) לשוח בשדה (בראשית כד) י"ל דהתם מיירי בהר המוריה דלאמרי' בפסחים פרק האשה (ד' פח.) לא כילחק שקלאו שדה וכו' א"נ בקתא דהכא מיירי בנבקה במקום ארגילין אם בני אדם לעבור והולכי דרכים: **כסוי חטאה.** וטעמא לפי שאז מתביש על חטאו אבל אם מפרש חטאו דומה שאינו מתביש עליו ואומרין לעיל פרק קמא (ד' יב:) כל העושה דבר ומתביש מוחלים לו מיד:

הדרן עלך אין עומדין

כהן גדול בסוף כל ברכה וברכה והמלך תחלת כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה אמר רבי יצחק בר נחמני לדידי מפרשא לי מיניה דריב"ל [א]הדיוט כמו שאמרנו כהן גדול תחלת [א] כל ברכה וברכה המלך כיון שכרע שוב אינו זוקף שנאמר [1]ויהי בכלות שלמה להתפלל וגו' קם מלפני מזבח ה' מכרע על ברכיו: ת"ר [ב][2]קידה על אפים שנאמר [2]ותקד בת שבע אפים ארץ כריעה על ברכים שנאמר מכרוע על ברכיו השתחואה זו פשוט ידים ורגלים שנאמר [3]הבא נבא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה [ג][3]אמר רב חייא בריה דרב הונא להו לאביי ורבא [3]דמצלו אצלויי תני חדא הכורע בהודאה הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף רבא כרע בהודאה תחלה וסוף אמרי ליה רבנן אמאי קא עביד מר הכי אמר להו חזינא לרב נחמן דכרע וחזינא ליה לרב ששת דקא עבד הכי והתניא [ד]הכורע בהודאה הרי זה מגונה ההיא בהודאה שבהלל והתניא הכורע בהודאה ובהודאה של הלל הרי זה מגונה כי תניא ההיא בהודאה דברכת המזון: **מתני'** המתפלל וטעה סימן רע לו ואם שליח צבור הוא סימן רע לשולחיו מפני [ג]ששלוחו של אדם כמותו אמרו עליו על ר' חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת אמרו לו מנין אתה יודע אמר להם אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף: **גמ'** אהייא א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות איכא דמתני לה אברייתא המתפלל [ה]צריך שיכוין את לבו בכולן ואם אינו יכול לכוין בכולן יכוין את לבו באחת א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות: אמרו עליו על רבי חנינא וכו': מנא הני מילי א"ר יהושע בן לוי דאמר קרא [4]בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו א"ר חייא בר אבא [ו]א"ר יוחנן [ז]כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו אבל תלמידי חכמים עצמן [5]עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [ז]כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דשמואל [ח]דאמר שמואל [ח]אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד שנאמר [6]כי לא יחדל אביון מקרב הארץ וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דר' אבהו דא"ר אבהו מקום [ט]שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין שנאמר [4]שלום שלום לרחוק ולקרוב לרחוק ברישא והדר לקרוב ורבי יוחנן אמר לך מאי רחוק שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא ומאי קרוב שהיה קרוב לדבר עבירה (ח) ונתרחק ממנו השתא [ט]מאי עין לא ראתה אמר רבי יהושע בן לוי זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית רבי [7]שמואל בר נחמני אמר זה עדן שלא שלטה בו עין כל בריה שמא תאמר אדם הראשון היכן היה בגן ושמא תאמר הוא גן הוא עדן תלמוד לומר [7]ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן גן לחוד ועדן לחוד: ת"ר מעשה שחלה בנו של ר"ג שגר שני ת"ח אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים כיון שראה אותם עלה לעלייה ובקש עליו רחמים בירידתו אמר להם לכו שחלצתו חמה אמרו לו וכי נביא אתה אמר להן לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך מקובלני אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף ישבו וכתבו וכוונו אותה שעה וכשבאו אצל ר"ג אמר להן העבודה לא חסרתם ולא הותרתם אלא כך היה מעשה באותה שעה חלצתו חמה ושאל לנו מים לשתות ושוב מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל ר' יוחנן בן זכאי וחלה בנו של ריב"ז אמר לו חנינא בני בקש עליו רחמים ויחיה הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים וחיה אמר רבי יוחנן בן זכאי אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היו משגיחים עליו אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך אמר לה לאו אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך: [ט]ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [ז]אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות שנאמר [8]ויכוין פתיחן ליה בעליתיה (לקבל) [נגד] ירושלם אמר רב כהנא [3]חציף עלי מאן דמצלי בבקתא ואמר רב כהנא [ט][3]חציף עלי מאן דמפרש חטאיה שנאמר [9]אשרי נשוי פשע כסוי חטאה:

הדרן עלך אין עומדין

כהן גדול בסוף כל ברכה. כל מה שהוא גדול ביותר צריך להכניע ולהשפיל עצמו: **איזו זוקף.** עד שיגמור: **קם מלפני מזבח ה' מכרוע.** ריש"א דקרא ויהי כבלות שלמה להתפלל והדר קם מכרוע: **אצלה.** לשון משתטח משמע: **דמצלו אצלויי.** כשהולכים על פניהם אין פושטין ידיהם ורגליהם אלא מטין על לדיהן: **בתחלה.** כורע: **חזינא לרב נחמן דכרע.** תחלה וסוף: **בהודאה דהלל.** הודו לה' כי טוב: **מתני' אם שגורה.** אם סדורה תפלתי בפי במרומה ואיני נכשל ותמנתי נובעת מלבי אל פי כי מה שאני חפץ להאריך בתחנונים: **שהוא מטורף.** החולה. [ט][לשון אחר] לשון טורפין לו תפלתו בפניו [ט] כלומר התפלה שהתפללו עליו מטורפת וטרודה ממנו ואינה מקובלת: **גמ' אהייא.** היכא ובאיזו מן הברכות הוי טעות סימן רע: **באכוס.** שהוא תחלת התפלה רמז הוא שאין חפץ בה: **כורע ניב שפתים.** כשהגיע בריא בחדש אז מוכנעת על השלום: **לא נתנבאו.** הטובות והנחמות: **עין לא ראתה.** לא נראית ולא נגלית לשוש נביא: **רחוק.** שהיה רחוק כל ימיו מן העבירה דהיינו לדיק מעיקרו: **חלבו חמה.** שלבתו ויעלה מגופו החמה הוא החולי הקודמו. חלבתו לשון [ט]חלב מהם: **לא הסרתם.** שעה: **כעבד.** בן בית נכנס ויוצא שלא ברשות: **כשר לפני המלך.** שאינו רגיל בא לפניו: **חלונות.** שגוכמין לו שיכוין לבו שהוא מסתכל כלפי שמים ולבו נכנע: **דמלאי בבקתא.** בנקעה. שבהוא במקום נגיעות חלה עליו אימת מלך ולבו נשבר:

הדרן עלך אין עומדין

עין משפט נר מצוה

ס א מיי' פ"ה מהלכות תפלה הלכה י:
סא ב מיי' שם הל' יג סמג עשין יט:
סב ג מיי' שם הל' יד וסי"ע הלכה ה טוש"ע או"ח סי' קכז סעי' ה:
ד [טור או"ח סי' קכז וסי"ע סי' קיג סי"ג]:
סג ה מיי' פ"ה מהלכות תפלה סמג שם טור וסי"ע או"ח סימן קא סעיף ה:
סד ו מיי' פ"ע מהלכות דעות הלכה כ:
סה ז מיי' פ"ח מהל' תשובה הל' ז:
סו ח מיי' פ"ע מהלכות תשובה הל' ג וסי"ב מהל' מלכים הל' כ:
סז ט מיי' פ"ז מהל' תשובה הלכה ד:
סח י מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' נ סעיף ד:
סט כ טוש"ע שם סעי' ה:
ע ל מיי' פ"ב מהל' תשובה הל' ה טוש"ע או"ח סי' תכז סעיף ב:

מוסף רש"י

קידה על אפים. קידה שאמורה בכל מקום אינה אלא על אפיס (מגילה כב:). **ארצה.** משמע טוני שעות אלילה (שם שבועות שז:). **דמצלו אצלויי.** על לדיהן ולא נופלין על פניהם ממש, לפי שאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו (מגילה שם). **לא נתנבאו.** טובה לישראל (סנהדרין צט:). **ולעושה פרקמטיא לת"ח.** מתפסק במממון ת"ח כדי להגיע לידם שכר והם פניין לעסוקה בתורה ע"א אלו (כתובות קיא:). **עין לא ראתה.** עין שום בריה לא ראתה אם אבר יעשה הקב"ה למחכה לו ואלמי עינך אתה אלהים (ישעיה סד ג) ולאין קץ לדבר (סנהדרין שם). **שנאמר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ.** משמע לעולם, אלמא יש עניות ועשירות, שמע מינה מתמות שמתנבאו הנביאים ולא יהיה כעניי עוד (וכמיה יד) לא לימות המשיח מתנבאו, שהן מן העולם הזה, דא"כ מדל לך אביון (שבת סג:). **צדיקים גמורים אינם עומדין.** דגדול כמן של בעלי תשובה שאין בריה יכולה לעמוד (לפניהם) [כמחיצתם] (סנהדרין שם). **לרחוק ברישא.** שמתחק מן הקב"ה ואח"כ שב אלו בתשובה, והדר שלום לקרוב, מעיקרא לדיק גמור, דגדול כמן של בעלי תשובה (שם). **שהיה רחוק מדבר עבירה.** כל ימיו היה לדיק גמור (שם). **חציף עלי מאן דמפרש חטאיה.** לרבים, גלה שאינו טוש וכלם בדבר (סוטה ז:).

הדרן עלך אין עומדין

רבינו חננאל

קידה על אפים שנאמר ותקוד בת שבע אפים ארץ. פי', דקבלה היתה בידם דקידה על אפים ומסמיך ליה אקראי. **לאביי ורבא דמצלי אצלויי.** פי', לא היו שחים פניהם בקרקע להדיא, אלא מטים על הצד. **דאמר קרא בורא ניב שפתים.** פי', המתפלל וראה ששפתותיו עשו תנובה, בידוע שנשמעת תפלתו, שנאמר בורא ניב שפתים וגו'. **אמר רב כהנא חציף עלי מאן דמצלי בבקתא.** פירוש, כמו שדה או רחוב. **סליק פ"ה לפ"ש**

מסורת הש"ס

ס) מגילה כב: שבועות מז:, ב) [מגילה כב: ע"ש], ג) [מגיגה י: קדושין מח: מנ. נדרים עג: מיר יב: כ"מ ט:. מנחות מב:], ד) סנהדרין צט:, ה) שבת סג. קנח: סנהדרין שם. סנהדרין שם [וחף לא:], ו) סנהדרין שם, ז) [שם לא: כ"ל], ח) [לעיל נא. ע"ש], ט) סוטה ז: ע"ש, י) כל"ל תוי"ט, כ) [לעיל ה:], ל) [הוספת הג], מ) [כוונת הגר' מהא דאמרי' לעיל כו: וזקן שיחה אלא תפלה],

תורה אור השלם

1. וַיְהִי כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל יְיָ אֵת כָּל הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח יְיָ מִכָּרַע עַל בִּרְכָּיו וְכַפָּיו פֹּרְשׂוֹת הַשָּׁמָיִמָה: מלכים א ח נד
2. וַתִּקַּד בַּת שֶׁבַע אַפַּיִם אָרְצָה וַתִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר יְחִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֹלָם: מלכים א א לא
3. וַיִּסַּפֵּר אֶל אָבִיו וְאֶל אִמּוֹ וַיְגַעֲר בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתָּ הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה: בראשית לז י
4. בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְיָ וּרְפָאתִיו: ישעיהו נז יט
5. וּמֵעוֹלָם לֹא שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עַיִן לֹא רָאֲתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לְמְחַכֶּה לוֹ: ישעיהו סד ג
6. כִּי לֹא יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר פָּתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לְאָחִיךָ לְעֲנִיֶּךָ וּלְאֶבְיֹנְךָ בְּאַרְצֶךָ: דברים טו יא
7. וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים: בראשית ב י
8. וְדָנִיאֵל כְּדִי יָדַע די רשים כְּתָבָא עַל לְבֵיתֵהּ וְכִוִּין פְּתִיחִין לֵהּ בְּעִלִּיתֵהּ נֶגֶד יְרוּשְׁלֶם וְתַמְנִין תְּלָתֶה בְּיוֹמָא הוּא בָּרֵךְ עַל בְּרָכוֹהִי וּמְצַלֵּא וּמוֹדֶא קֳדָם אֱלָהֵהּ כְּדִי קַבֵּל די הֲוָה עָבֵד מִן קַדְמַת דְּנָה: דניאל ו יא
9. לְדָוִד מַשְׂכִּיל אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה: תהלים לב א

הגהות הב"ח

(ח) גמ' לדבר עבירה מעיקרא ומתחק:

הגהות הגר"א

[א] גמ' כהן גדול תחלה. נ"ב וסוף:

מוסף תוספות

א. [ד]השתחויה נמי הא כתיב [ישעיהו מט כג] אפים ארצה ישתחוו לך. תוס' הלמ"ש. ב. והיינו באבות כדקאמר הכא. שם.

רב ניסים גאון

אמר ר' חייא בריה דרב הונא חזינא לאביי ורבא דכי נפלי על אנפיהו מצלו אצלויי. איתא במס' מגילה בפ' הקורא את המגילה עומד וישב (דף כב) רב איקלע (לבית) [לבבל] בתענית צבור נפל כולי עלמא על אפיהו רב לא נפל מאי טעמא רצפה של אבנים היתה ומשום אבן משכית אית דאמר דמשום האי טעמא הוו אביי ורבא מצלו אצלויי. במס' ע"ז בגמ' דבני מערבא בפ' ר' ישמעאל (הלכה א) אמרו עליה

אי אתה משתחוה אבל אתה משתחוה על אבני בית המקדש רב מפקד לדבי רב אחא ר' אמי מפקד לאנשי ביתיה כד תהוון נפקין לתעניתא לא תהוון רבעין כארחכון ר' יונה רבע על סיטריה ר' אחא רבע על סיטריה: **אמר** רב (ששת) [כהנא] חציף עלאי מאן דמפרש חטאיה שנא' (תהלים לב) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. אית בפרק יום הכפורים (דף פז) רב רמי כתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתיב (משלי כח) מכסה פשעיו לא יצליח לא קשיא כאן בחטא מפורסם כאן בחטא שאינו מפורסם רב זוטרא בר טוביה אמר לא קשיא כאן בעבירות שבין אדם לחבירו כאן בעבירות שבין אדם למקום:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ביצד מברכין וכו' חוץ מן היין. שמתוך משיכותו מקבעו לו ברכה לעצמו וכן הפת: **כורא מיני דשאים.** לפי שיש בכלל פרי האדמה דשאים וחרשים כגון קטניות ורבי יהודה בעי היכר ברכה לכל מין ומין: **גמ' קדש הלוים.** בנטע רבעי כתיב ומשמע שני הלוים טעון בתיקונו כשמתקנו בשנה הרביעית שהוא מותר בתיקונה: **אי מיבעי ליה.** הלוים לשון חלוים חד מיינייהו אתא לאוורויי אתיא והדר אתיא הוליאהו לאוויר ע"י פדיון אם בתת לאוכלו חוץ לירושלים וחל עליהם שלא נאמרה תורת רבעי אלא בכרם שנת' קדש הלוים דבר שמתנין בו טעון חלול וחכו יין: **שאין אומרים.** הלוים שיר של קרבן במקדש אלא על היין כשמנסכין נסכי מזבח: **הניחא למ"ד כו'.** כולה קיומא דברכה הוא וס"ק הניחא הא דילפת ברכה מהכא למאן דתני נטע רבעי דאית ליה כל פירות האילן בתורת רבעי ולא דרש מהכא דבר דטעון הלול טעון חלול אייתר ליה חד הלול לברכה: **מאי איכא למימר.** הא מיבעי ליה למדרש שאין חלול אלא במקום הלול: **חד מני כרם רבעי.** בכל מקום שיש במשנה נטע רבעי תני איהו כרם: **הניחא אי יליף ג"ש.** דרש למלתיה בג"ש ואייתר ליה חד הלול לברכה: **אשכחן לאחריו.** כדאשכחן בברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת (דברים ח): **חייב בעוללות.** וכרמך לא תעולל (ויקרא יט). איזהו עוללות כל שאין להן פסיגין לא כתף ולא טעף[מ] אלא שורה יחידית של ענבים: **קמט טוביה.** דאשכחן דאלכלה דחמנא ברכה דכתיב תאכל בה לחם וגו' (דברים ח) וסמיך ליה ואכלת ושבעת וברכת: **לד מזבח.** יין לנסכים וסלת למנחות: **ו' מיינן.** האמוריים בארץ חטה ושעורה וגו' (שם ח) ובתרייהו כתיב ואכלת ושבעת וברכת: **שכן טעונים בכורים.** דהכי אמרינן במנחות (פ"ע ד' פד:) נאמר כאן ארץ[מ] כי באתי אל הארץ (דברים כו) ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה[מ] מה להלן שבא הארץ אף כאן שבא הארץ: **אלא סברא הוא.** דלתרוייהו אית בה פירכא דאמר דתני כרם ויליף ברכה מן המיינים אימא פירכא שכן טעונים בכורים ודאמר דתני נטע רבעי אימא דאמרת מילי דבר נטיעה אלא בר נטיעה מנלן אלא סברא הוא דכיון דנהנה צריך להודות למי שברא: **מעל.** נהנה מן הקדש דכתיב לה' הארץ ומלואה דלמריגן לקמן: **נאחר ברכה.** הרי היא לבני אדם: גחל

ביצד מברכין. לא שייך להקשות תנא היכא קאי דקתני כיצד דכפריך בריש מכילתין (ד' ג.) משום דהכא סברא הוא לצרך דלמסיק בגמרא דאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה[א] אי נמי י"ל דקאי אמתני' דמי שאמתו (ד' כ:) דקתני בעל קרי מברך לאחריו ואינו מברך לפניו והכי נמי שייך הכא לצרך על כל דבר ודבר ע"כ קאמר הכא כיצד מברכין:

אחליה והדר אבליה. תימה למה לי קרא הא בפ"ב דקדושין (ד' לד:) גמרינן קדש ממעשר שני מ"כ גילף ממעשר שני וי"ל אי לאו קרא דהלוים הוה אמינא דאחליה גילף לאומרא קדש קדש משביעית ואין לו פדיון[ב]א. עוד פי' רבינו חיים כהן אי מהתם הוה אמינא כי מעשר שני ממש ודוקא בזמן שמעשר שני נוהג כמו בשנה ראשונה ושניה ורביעית וחמישית לשמוטה נוהג חלול אבל שביעית ושמיט שמעשר עני דוקא אימא לא קמ"ל חלוים[ג]ג:

שאין אומרים שירה אלא על היין. פירוש אין אומרים שירה על שום אכילת מזבח כגון זריקת דמים[ד] ונסוך המים[ד] כי אם על היין אבל ולאי מצינו שירה בלא יין כגון הלל שבשמיעת פסחים[ה]ה (תמיד נשמט ד' סד.) [ע"ש בתוספות]:

ולמאן דתני כרם רבעי וכו'. ועתה קיימת לן דרבעי נוהג אף בחו"ל מיהו בכרם נוהג ולא בשאר אילנות דבל המיקל באילן בלבה כמותו בחו"ל[מ] וכרם רבעי בזמן הזה[ד] מחללין על[מ] שהה פרוט' ושוחקו ומטילו לנהר וכן מפורש בשאלתות דרב אחאי פרשת קדושים סימן ק):

ואתי נמי זית במה הצד. ולא"ת איכא למפרך מה להלל השוה שבן חייבים בלקט בפרט בכרם היינו לקט משל"כ בזית אין בו לקט[ו] וי"ל דניחא ליה למפרך פירכא אפי' יהא הלל השוה משונה למיתי זית מיניה מ"מ קאמר דשאר מיינים לא ידע מיניה:

תינח לאחריו. דעיקר ברכה לאחריו דכתיב ואכלת ושבעת וברכת: **לפניו לכ"ש.** לאו ק"ו הוא דאם כן תהא ברכה לפניו מדאוריי'תא ולעיל פרק מי שמתו (דף כא.) משמע גבי בעל קרי דלאו דאוריי'תא הוא[ז] ואפי' רבי יהודה[ח] לא פליג אלא משום דעשאן הכלבות דרך אכל[ט] (שם ד' כב.)[ט]:

דבר שאין גדולו מן הקרקע. כגון בשר וחלב. ולא"ת מאי איריא בשר אפילו ירקות נמי לא אמיא[ה] ליה[ו] וי"ל דאיכא למימר קמה מוכיח[יא] ואפי' רש"י ניחא דגרים דלאו בר נטיעה מנין וליכא למימר דאתא משאר אילנות דאיכא למפרך מה להך שכן חייבים בפיאה: **אלא סברא הוא אסור לאדם שיהנה כו'.** וקרא דנסיב לעיל אסמכתא בעלמא והגמרא היה סבור מתחלה דלמוד גמור הוא: כאן

ביצד מברכין על הפירות [א]**על פירות האילן הוא אומר בורא פרי העץ** חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן ועל [ב]פירות הארץ הוא אומר בורא פרי האדמה חוץ מן הפת שעל [ג]הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ [ד]ועל הירקות הוא אומר בורא פרי האדמה רבי יהודה אומר בורא מיני דשאים: **גמ' מנא ה"מ** [ב]דתנו רבנן [ו]קדש הלוים לה' מלמד שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם מכאן אמר ר"ע אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך והאי קדש הלוים להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה חד דאמר רחמנא [ה]אחליה והדר אכליה ואידך דבר הטעון שירה טעון חלול ושאינו טעון שירה אין טעון חלול וכדר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן [ז]דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין [ח]שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר [ט]ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים במה משמח מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין הניחא למאן דתני [י]נטע רבעי אלא למאן דתני כרם רבעי מאי איכא למימר דאתמר ר' חייא ור' שמעון ברבי [כ]חד תני כרם רבעי וחד תני נטע רבעי ולמאן דתני כרם רבעי הניחא אי יליף ג"ש דתניא ר' אומר נאמר כאן [ג]להוסיף לכם תבואתו ונאמר להלן [ד]ותבואת הכרם מה להלן כרם אף כאן כרם אייתר ליה חד הלול לברכה ואי לא יליף גזרה שוה ברכה מנא ליה ואי נמי יליף גזרה שוה אשכחן לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא [ו]דאתיא בקל וחומר [ז]כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן אשכחן כרם שאר מינין מנין דיליף מכרם מה כרם דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה איכא למפרך מה לכרם שכן חייב בעוללות קמה תוכיח מה לקמה שכן חייבת בחלה כרם יוכיח [ח]וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה מה להצד השוה שבהן שכן יש בו צד מזבח ואתי נמי זית דאית ביה צד מזבח וזית מצד מזבח אתי והא בהדיא כתיב ביה כרם דכתיב [ט]ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית אמר [י]רב פפא [כ]כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי מ"מ קשיא מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח אלא דיליף לה משבעת המינין מה שבעת המינין דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה מה לשבעת המינין [ה]שכן חייבין בבכורים ועוד התינה לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא דאתי בקל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לכ"ש ולמאן דתני נטע רבעי הא תינה כל דבר נטיעה דלאו בר נטיעה כגון ביצים ודגים מנא ליה אלא סברא הוא אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה: ת"ר [מ]אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה [נ]וכל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל מאי תקנתיה ילך אצל חכם מאי עביד ליה הא עביד ליה איסורא אלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יבא לידי מעילה אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים שנא' [ס]לה' הארץ ומלואה ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב [ע]השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה כאן

מסורת הש"ס

ה) [לקמן נז.], ו) ת"כ פ' קדושים פ"ג פ"ו, ז) ערכין יא. יב, ד) [לקמן מח: ע"ש פירש"י ד"ה כשהוא שבע וכו' וד"ה כשהוא רעב וכו'], ט) [קדושין ס: כא. וש"נ], י) כ"מ פז:, ו) תוספתא כ"מ, ל), מ) [פסח פ"ז מ"ז], ס) מכ' תניא מתלקן, ע) [דברים ח], כ) [שיך לע"ז], ג) [וע' יומ' תוס' ב"ק סט: ד"ה קדש וכו' ביתר ביאור ותו' קדושין נד: ד"ה גמרן], מ) [ועי' היטב תוס' קדושין ב: ד"ה אמרינן], נ) [וש"ע תוס' יומא עט. תוס' סוכה כו: תוס' מולין קז. ד"ה ולא],

תורה אור השלם

1. וּבִשְׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיְיָ:
ויקרא יט כד
2. וַתֹּאמֶר לָהֶם הֲגִפֶן הִנְדַּלְתִּי אֶת תִּירוֹשִׁי הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים וְהָלַכְתִּי לָנוּעַ עַל הָעֲצִים:
שופטים ט יג
3. וּבִשְׁנָה הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת פִּרְיוֹ לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא יט כה
4. לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ בִּלְאָיִם פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע וּתְבוּאַת הַכָּרֶם:
דברים כב ט
5. וְיִבְעַר אֵשׁ בַּלַּפִּידִים וְיֻשַּׁלַּח בְּקָמוֹת פְּלִשְׁתִּים וְיִבְעַר מִגָּדִישׁ וְעַד קָמָה וְעַד כֶּרֶם זָיִת:
שופטים טו ה
6. לְדָוִד מִזְמוֹר לַיְיָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ:
תהלים כד א
7. הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְיָ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם:
תהלים קטו טז

גליון הש"ם

נמ' אחליה והדר אבליה. כירושלמי פ"ז דפאה אמר אחז דרשה הכתיב לא תתמעני רבנן בין ה' לא'. וכן הוא בירושלמי פ"ב דשבת על דרשה דאלה הדברים אלו ל"מ מלאמות: **שם** חד תני כרם רבעי. עי' סוטה מג ע"ב רש"י ד"ה קלא ותע"ב: **שם** כרם זית איקרי. וכמין זה תולין קלגו ע"ב וש"נ: **תוס'** ד"ה ולמאן כו' שוה פרוטה. וכן הוא בגרסיו ויעב וכש"ע ותמוה לי היון דילפינן תלול תלול ממעשר ליענו תלול על דבר שעלה לוה וכ"ע:

מוסף תוספות

א. וכיון דסברא הוא שפיר קתני כיצד. רא"ש. ב. שתוספס דמיו דאינו יוצא לחולין. תוס' קידושין נד: ד"ה גמר. אבל כיון ששמעונו מהאי קרא שמחללין אותו כמעשר אית לן למילף שפיר קדש קדש ממעשר. תוס' ר"י אילפילון. ג. אם אינו ענין לשאר שנים דגמרי קדש קדש ממעשר תנהו ענין לשנה שלישית וכו'. ריטב"א קידושין נד: ד. [ו]הקשרה. תוס' הכא"ש. ה. [וכן] בלילי פסחים ובמלחמה כדאשכחן ביהושפט בדברי הימים [ב כ כב] ובעת החלו ברנה. שם. ו. כי אם שכחה ופאה. שם. ז. [ד]אמרי' מברך על המזון לאחריו ואין מברך לפניו משום דלפניו לא הוי דאורייתא. שם. ח. דאמר מברך לפניו ולאחריו. תוס' ר"י אילפילון. ט. אלא ודאי לאו ק"ו גמור הוא, דאיכא למיפרך כדפרכינן בפ' מי שמתו [כא.] מה למזון שכן נהנה. תוס' הכא"ש. אלא משום דלא סלקא דעתא לא שמעתא לא דייקינן בה כולי האי. רשב"ש. י. דאיכא למיפרך מה להני שכן מין אילן ויש בהם דין ערלה ונטע רבעי משא"כ בירקות. תוס' הכא"ש. יא. דאתי מבייניא, דכי פרכת מה להני שכן יש בהן דין ערלה ונטע רבעי חטה ושעורה יוכיח שאין בהם דין ערלה, וכי פרכת מה לחטה ושעורה שכן חייבין בבכורים אילנות שאין מביאין מהם בכורים יוכיחו וכו', וחזר הדין, הצד השוה שהם גידולי קרקע וטעונין ברכה אף כל גידולי קרקע טעונין ברכה, הילכך ליכא לאקשויי אלא מבשר ודגים וכיוצא בהם. שם.

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ט מהל' ברכות [הלכה ג ס] סמג עשין כז טוש"ע ש"ע ס"ר סימן רב ס"ד: ב ב מיי' וסמג שם טור ושו"ע ס"ר סימן רג סעיף ג:
ג ג מיי' פ"ג שם הל' ב סמג שם טוש"ע ס"ר סי' קפז סעיף ב:
ד ד מיי' פ"ג שם הל' ג סמג שם טוש"ע ס"ר סימן רה סעיף ה:
[ה] מיי' פ"ג מהל' כלי המקדש הלכה ב:
[ו] מיי' פ"ע מהלכות מעשר שני [הל' ג] טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ז וכסג"ס שם:
ח ז ח מיי' פ"ש מהל' ברכות הל' ג סמג שם טור ס"ר סימן רי סעיף ה:
ט [מיי' פ"ג מהל' כמורים הלכה ב]:

מוסף רש"י

המוציא לחם מן הארץ. עשר תיבות הללו כנגד עשר מלות התלויות בחנוכה. לא תחרוש, זריעת כלאים, לקט, שכחה, ופאה, תלה, תרומה, מעשר ראשון, ושני, ומע"ש וכנגד עשר תיבות שבתקנת זה (תהלים קל יד) תלמיה מליר לנהמה ועשב לעבודת האדם להוציא לחם מן הארץ (סידור רש"י סי' תכ, הפרדס עמ' קצ) ולכן צריך לנטוע בעשר תיבות כנגד עשר תלוי (הפרדס שם). כשהוא שבע מברך. מיהו לצרך ולהוריות על שבעו, כשהוא רעב. והוא גם לסיים רעבו על ידי בריאתו של הקב"ה, לא כל שכן. זהה לריך לצרך להקב"ה יותר (לקמן מח:). **וזיע מצד מזבח אחר.** בתמיה, ומי מלבשה בגי למלייה, הא בכלל כרם הוא (ב"מ פז:).

רבינו חננאל

ואי נמי יליף גזרה שוה אשכחן לאחריו לפניו מנין. [פירוש] ואפילו אי יליף גזירה שוה ואיתר ליה חד הילול לברכה, כמה דאיתר חד הילול למאן דתני נטע רבעי, הא תינה לאחריו, ברכה לפניו מנא להו לתרוייהו. ודחינן הא לא קשיא, כיון דילפת ברכה לאחריהם מן התורה, ברכה לפניהם [מן]קל וחומר מיתו לה, כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן ועמדה ההלכה. ודיקינן הא ניחא למאן דתני נטע רבעי, ומרבי לכל אילן דרבעיי, אייתר ליה חד הילול לברכה לאחריהם, ולפניהם מקל וחומר, אלא למאן דתני כרם רבעי, אייתר ליה חד הלול לברכה בכרם לפניה, ולאחריה מקל וחומר, שאר מינים שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם מנא ליה. ולמאן דתני נטע רבעי הא תינה מידי דבר נטיעה, מידי דלאו נטיעה כגון ירקות מנא לן. ושנינן לא קשיא כל גידולי קרקע קא מרבי. הא תינה גידולי קרקע אבל בשר חגבים ובציצים וכיוצא בהן מנא לן. ולא מצאו שניהם ר' חייא ור' שמעון ברבי תשובה. **ואסיקנא** למאן דתני כרם רבעי, שבעת המינין טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם, לאחריהם מן התורה ולפניהם מקל וחומר. ולמאן דתני נטע רבעי, כל גדולי קרקע טעונין ברכה מן התורה ושאר דברים סברא הוא שאסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

כאן לאחר ברכה. וכן בפ' כל כתבי (שבת ד' קיט.) אמרי' כשהיו מניחים הטולמן היו אומרים לה' אתכם ומלוכה וכשהיו מסלקין הטולמן היו אומרים הבשמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם: **כאן** בזמן שישראל עושין רצונו של מקום שנאמר **ואספת דגנך.** ומתניי': **וכמה שעושין רצונו.** הדגן שלהם וכשאין עושים רצונו נוטלו ומעלה להם שהוא שלו: **דבריס לבהכנ.** שלא יעסוק בדרך ארץ: **הנהג בהם.** עם דברי תורה: **מנהג דרך ארץ.** שאם תבא לידי נוכך הבריות סופך לינטל מדברי תורה: **אפשר.** בתמיה אפשר כדברין: **ביומי ניסן.** ימי הקליר: **ביומי אשרי.** דליכת הנעות והבדיס: **דרך עורקמון.** דרך שערי האתר והבית: ג) **פני הבית.** פתח כניסה ויציאה: **אין הטעבל מתחייב במעשר.** מן התורה. אבל אכילת קבע אסור לאכול מדרבנן: **זיש אקרי.** והוה ליה בורא פרי אפרי שהפרי קרוי זיש ואין זו בריאה שמים כי בידי אדם היא בריאה זו אבל גבי גפן הגפן היא הנע והענבים הם פרי הגפן: **תמרא זיין.** להכי תשיב לקבוע לו ברכה לעצמו: **ואמר רב הונא.** הא דקתני מותר במים וכמלח ואסור בשאר אוכלין ומשקין לאו באומר קונם מזון עלי דאין מזון אלא מה' מיני דגן חטין ושעורין וכוסמין ושבולת שועל ושיפון אלא באומר כל הזן עלי קונם וכל מילי נהי דלא אקרו מזון מיהו מיזן זייני בר ממים ומלח אלמא משמא זיין: **סעיד.** תשיב עופי ממזון: **והכתיב ויין ישמח לבב אנוש.** וסיכלא דקרא ולחם לבב אנוש יסעד ומשמע אבל יין אינו אלא משמח. ומשני לאו דכתאמרת אלא לחם יסעד ולא ישמח אבל יין קובע ומשמע: **אי הכי.** דזיין וסעיד מזון הוא ולבריך עליה אלא ברכות לאחריו ואנן אמרינן לקמן בפרקין (דף נ.) כל שהוא משבעת המינין ולא מין דגן המכמיס אומריס ברכה אחת: **אוזוקי מזיק.** לגופיה ואין זו אכילה שהעושה ברכה דגבי ברכה ואכלת כתיב[ה]: **דסיגא.** דלאו בר אכילה היא: **דשוסה שמן של תרומה.** בשוגג: **משלם את הקרן.** כשאר מזיק את חבירו בממונו: **ואין משלם חומש.** דגבי חומש אכילה כתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה (ויקרא כב) פלגו למזיק[ו]: **ע"י הפש.** משום לפתן: **ע"י אניגרון.** מין מאכל הוא ועוגיס לתוכו שמן ושבו במשנה בכמה מקומות: **דאמר רבה בר שמואל.** לא אמא הכא אלא לפרושי לן מאי ניהו: **מיא דסלקא.** מיס שסלקו בהן תרדין: דכולהו

כאן לאחר ברכה. אמ"ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל שנא' [1]גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקב"ה שנא' [2]הלא הוא אביך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל שנא' [3]שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך מאי חבר הוא לאיש משחית א"ר חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים: ר' חנינא בר פפא רמי כתיב [4]ולקחתי דגני בעתו וגו' וכתיב [5]ואספת דגנך וגו' ל"ק כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ת"ר [6]ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנא' [6]לא ימוש ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל ר"ש בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא' [7]ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו' ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנא' ואספת דגנך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן שנא' [8]ועבדת את אויביך וגו' אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן כר' שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן א"ל רבא לרבנן במטותא מינייכו כולא שתא: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משום רבי יהודה בר' אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו נתקיימה בידן דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן ואמר רבה בר בר חנה אר"י משום ר"י בר' אלעאי [9]בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים היו מכניסין פירותיהן דרך [10]טרקסמון כדי לחייבן במעשר קרפיפות כדי לפטרן [11]מן המעשר [12]דא"ר יוחנן אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנא' [13]בערתי הקדש מן הבית ור' יוחנן אמר אפי' חצר קובעת שנא' [14]ואכלו בשעריך ושבעו: חוץ מן היין וכו': מאי שנא יין אילימא משום דאשתני לעלויא אשתני לברכה והרי שמן דאשתני לעלויא ולא אשתני לברכה [15]דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בפה"ע אמרי התם משום דלא אפשר היכי נבריך נבריך בורא פרי הזית פירא גופיה זית אקרי ונבריך עליה בורא פרי עץ זית אלא אמר מר זוטרא חמרא זיין משחא לא זיין ומשחא לא זיין והתנן [16]הנודר [17]מן המזון מותר במים ובמלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא אקרי מזון הא כל מילי אקרי מזון נימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל דאמרי אין מברכין בורא מיני מזונות אלא בה' המינין בלבד וא"ר הונא באומר כל הזן עלי אלמא משחא זיין אלא חמרא סעיד ומשחא לא סעיד וחמרא מי סעיד [18]והא רבא [19]הוה שתי חמרי כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה ללביה וניכול מצה טפי טובא גריר פורתא סעיד ומי סעיד כלל והכתיב [20]ויין ישמח לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד וגו' נהמא הוא דסעיד חמרא לא סעיד אלא חמרא אית ביה תרתי סעיד ומשמח נהמא מסעד סעיד שמוחי לא משמח אי הכי נבריך עליה שלש ברכות לא קבעי אינשי סעודתייהו עליה א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא אי קבע עליה סעודתיה מאי א"ל לכשיבא אליהו ויאמר אי הויא קביעותא השתא מיהא [21]בטלה דעתו אצל כל אדם: גופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן [22]שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא [23]דקא שתי ליה (משתה) אוזוקי מזיק ליה [24]דתניא [25]השותה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש [26]הסך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש אלא דקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא טפל ותנן [27]זה הכלל [28]כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה אלא דקא שתי ליה ע"י [29]אניגרון דאמר רבה בר שמואל [30]אניגרון מיא דסלקא [31]אנסיגרון מיא דכולהו

בשעריך. ומתא לגוי וגו' משעה שנכנסו לשעריך (שם). כל הזן עלי. מתני' דאסר ליה בכל מילי, לאו דאסר יאסר עלי מזון, דזהו לא מיקרי מזון אלא ה' מינין דהוו בין דזייני וסעדי ליגפן, אלא כגון דאמר יאסר עלי כל הזן, דמשמע כל דבר המשביע, דבכל מילי זייני חון ממים ומלח, אבל מקעבד לא סעדי ולא מיקרו מזון (עורבין ל.). אניגרון. מין מאכל שעתקנו בו יין וכמהה מקומות שנינו בתוספתא מניגרון ומסניגרון שעתקנו בו יין ומסן (יומא עו.).

כן, אבל מעשר ראשון חייב בגורן. ירושלמי בריש כלאים עושין טרקסימון]. ור' יוחנן אמר אפילו חצר קובעת שנאמר ואכלו **בשעריך ושבעו.** זה המעשר הוא מעשר שני ומעשר ענ, אבל מעשר ראשון חייב בגורן. [הנודר מן המזון וכו'. עי' פי' ר"ח עירובין ל, א). [והא רבא הוה שתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרדיה ללביה. כדאשכחן בפרק ערבי פסחים בגמרא סמוך לנמנחה]. [אכסיגרון מיא דכולי שלקי. בלשון ישמעאל אלשילק. כולהו שלקי, פי' של כל הנשבים השלוקים]..

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ג מהל' תלמוד תורה הלכה ז טור"ע יו"ד סי' רמו סעיף ב (בהגה ואו"ח סי' קנו:
ז ב מיי' פ"ג מהל' מעשר הלכה ו ופרק ד (הל' ל) סס סמג עשין קלב טור"ע יו"ד סי' שלא סעיף סג:
ח ג טור"ע יו"ד סי' ריח סעיף יט:
ט ד טור"ע ס"ר סימן תעא סעיף ג:
י ה ו מיי' פ"ח מהלכות ברכות הלכה כ סמג עשין מז טור"ע ס"ח סי' רכ סעיף ד:
יא ז מיי' פ"י מהלכות תרומות הלכה יא:
יב ח מיי' שם הלכה כ:
יג ט מיי' פ"ג מהלכות ברכות הל' ה סמג עשין מז טור"ע ס"ח סי' רכ סעיף ד ופרק רד סעי' יב וסי' ריב ס"ח:

תורה אור השלם

1. גּוֹזֵל אָבִיו וְאִמּוֹ וְאֹמַר אֵין פָּשַׁע חָבֵר הוּא לְאִישׁ מַשְׁחִית: משלי כח כד
2. הֲלֹא הוּא אָבִיךָ קָנֶךָ הוּא עָשָׂךְ וַיְכוֹנְנֶךָ: דברים לב ו
3. שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ: משלי א ח
4. לָכֵן אֲשׁוּב וְלָקַחְתִּי דְגָנִי בְּעִתּוֹ וְהִצַּלְתִּי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי לְכַסּוֹת אֶת עֶרְוָתָהּ: הושע ב יא
5. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: דברים יא יד
6. לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַכָּתוּב בּוֹ כִּי אָז תַּצְלִיחַ אֶת דַּרְכֶּךָ וְאָז תַּשְׂכִּיל: יהושע א ח
7. וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם וְכֹרְמֵיכֶם: ישעיהו סא ה
8. וַעֲבַדְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֵנוּ יְיָ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵרֹם וּבְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל צַוָּארֶךָ עַד הַשְׁמִידוֹ אוֹתָךְ: דברים כח מח
9. וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכָל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי: דברים כו יג
10. כִּי תְכַלֶּה לַעֲשֹׂר אֶת כָּל מַעֲשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ: דברים כו יב
11. יַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ לְהַרְבִּיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד: תהלים קד טו

רבינו חננאל

[ד]ורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרכסמון כדי לחייבן במעשר והיו פירותיהן מתברכין. פירוש, דרך שערי גנות ופרדסים ודרך הרבים, שבכך מתחייבין במעשרות ולא היו מערימין עליהן. ובריש ויקרא רבה הושיט לו אגודה של טרקסימא, דאלמא טרקסימא זיק הוא, וטרכסימון דרך פירות. וזה [ה]מעשר הוא מעשר שני שנאמר בו בערתי הקדש מן הבית, גם מעשר עני כמו

מסורת הש"ס

ה) גיטין דף פח., ב) [פיכים"י ומו' שם], ג) שם וב"מ פז:, ד) [לקמן לו.], ה) עירובין כו: ודף ל., ו) פסחים קז:, ז) [פסחים מד. סוכה ל.], ח) תוספתא ברכות רפ"ז, ט) לקמן מפ. מד., י) שבועות כב. [יומא עו.], כ) [ל"ל שהכניגרון כך אינם ביומא עו. שבועות כב. וכן פי' בערוך], ל) [ד"ס פני אמר ד"ס לון], מ) [דברים מז], נ) [פסחים נב.], ס) והכל בשעתן ושעתן ואין עושין כי הדדי כל"ל ומי' דלקמן מפרש מה בין עושין ואין עושין כל כך כשבכת התוס' בתירוץ ג' ואין עושין כלל ואיכא ג' בנות דע"כ ל"ל דס"ל הכי דין בתיעבד הני ב' פסוקים דהאי קרא דומעמדו זרים בשוקין ומפיק מיניה דאפי' אסיפת דגן אינם נ"ריכים לעשות כמו"ש מנאכת דגן בשתוו קרא ומעמדו זרים ורעו נאנכם ובני נכר אכריכם וקרא דוחפת דגנך אינו נכר אכריכם ע"כ פי' דאין עושין כ"כ אבל"כ קשה בתחי' מוקמת לקרא דולקחתי דגני אבל כבה לב"ה כ"פ אי ס"ל דאין ליה אפי' אבנא בלמיקם מבאי קרא דומעמדו זרים אפי' מלאכת אסיפת דגן אמה ליה להקשות הני מרי קראי אהדדי ולקחתי דגני מוחפת דגנך עדיפא מיניה ה"ל להקשות קרא דולקחתי דגני אקרא דומעמדו זרים דמשמע אפי' זרים יעבוד בשבילו אלא דאלו דלא פריק מידי אפי' אבא כמו ר' יומעמדו אל"כ ל"ל לאיה אלא לב' מעלות אלו נאין עושין כלל ועושין אבל לעשות ואין עושין כ"כ אין לו שום ראיה לחלק בעיניהם וכי אהדדי ניהו אם כן פ"כ פלגיי אהדדי,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כאן בזמן, ועוד א"ל בו'. עי' תשובת רשד"ש (מת"ש סי' ל"ג):

גליון הש"ם

תוס' ד"ה כאן בזמן, ועוד א"ל בו'. עי' תשובת רשד"ש (מת"ש סי' ל"ג):

מוסף תוספות

א. [ד]לקמן מוקי לה רשב"י בזמנן שאין עושין רצונו של מקום, דקאמר דמלאכתן נעשית ע"י עצמן. תוס' הלא"ש. ב. דהא כתיב והיה אם שמוע. שם. ג. שיהיו ראויין שתעשה מלאכתן ע"י אחרים. שם. ד. [ד]ר' חנינא בר פפא דריש ליה לקרא כר' ישמעאל דמוקי קרא בצדיקים גמורים. שם. ה. [ד]מדאורייתא בענין ראיית פני הבית. תוס' מה מז: ד"ה איהו.

מוסף רש"י

דרך טרקסמון. דרך הכסוסה ממזון לינכם לפנים, ודומה לי שהוא לשון יוני כמו (יומא נ:) טרקפון (גיטין פא.) עוקב לשון נמיקת פנים הוא (יומא נב.) אי לשון מרוקי גלי, טרק שער, ומימון בינ, כלומר מקמי סימון (רש"י בע"י). כדי לחייבן במעשר. דקי"ל אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית, ודעייל ליה דרך שער, לאפוקי דרך מלכות ודרך נגות דלגן, וליף מוחלבו בשעריך בכ"מ בהאוכר (גיטין שם). אין הטבל מתחייב במעשר. אפילו מיגמו בכרי בשדה, עד שיראה פני הבית. שיכנס דרך הפתח שהוא פני הבית ולא דרך נגות וקרפיפות (ב"מ פז:). ואכלו

דכולהו שלקי. כל מיני ירק שלוק: **החושש בגרונו.** ולריך לתת בו שמן הרבה דהוה ליה שמן עיקר ואגיגרון טפל: **לא יערענו בשמן.** בשבת דמשום ליה בתוך גרונו ואינו בולעו ולכן בלע ליה מוכחא מילתא דלרפואה הוא וחכמים גזרו על כל רפואות הנכנסות משום שחיקת סממנים שהיא מלאכה: **אחלה.** כלומר לכתחלה לא יתן שמן הרבה דהוה ליה שמן עיקר ואגיגרון טפל: **לא יערענו בשמן.** בשבת דמשום ליה בתוך גרונו ואינו בולעו וכיון דלא בלע ליה מוכחא מילתא דלרפואה הוא וחכמים גזרו על כל רפואות הנכנסות משום שחיקת סממנים שהיא מלאכה: **אחלה.** כלומר לכתחלה לא יתן שמן בפיו ואם בא לשהותו יערענו כי אם לשם בליעה ואם בא להשהותו יטחנו: **דאיתי ליה הנאה מיניה.** לכך הרפואה יש לו הנאת אכילה: **והלכתא וכו' עד פטר לחו** לא גרסינן ומה"ג הוא: **קמחא דחטי.** אוכל קמח חטים כמות שהיא: **בורא פרי האדמה.** כשאר כוסס חטין דתניא לקמן בפרקין (ד' נ:) שמברך בורא פרי האדמה: **דאשתני.** וגרע הואיל ולא אשתני לעלויא מעלייתא: **במלויה קאי.** ואם ליה כוסס חטין: **הכא איכא ליה עלויא אחרינא.** הלכך יצא מכלל פרי ולכלל דרך אכילתו לא בא. אבל השמן מיד בא בשעוי לכלל דרך אכילתו ועיקר הפרי לכך נטעוהו הלכך פרי הוא: **מאי נאו.** מדאמר שערי מכלל דס"ל בחטי בפה"א דאסיב: **ומי גרע ממלח וזמים.** והיכי מיסק אדעתין דלא תבעי ברכה: **וזמים.** שלמיר"ש (א): **קוקיאני.** תולעים שבמעיים: **דאיכא ליה הנאה.** באכילה: **קוף.** רך של דקל. כשענפיו גדלים בכל שנה ושנה כדרך כל האילנות הנוסף בשנה זו רך ובשנה שניה מתקשה ונעשה עץ: **לגון סופו לתקשות.** שאם אינו תולש בעתו הוא מתקשה כעץ: **אדעתא דפוגלא.** לאכלו כשהוא רך ושמו פוגלא: **לגף.** מין עץ: **אדעתא דפרחא.** שם פריו: **מיני נצפה.** הוא גלף. לפי שגדלים בו כמה מיני אכילה קרי ליה מיני: **אמרום.** בתוך העלים גדלים כמין תמרות וכולמין בעלה כמו בענין של ערבה: **אביונות.** הוא הפרי: **קפריסין.** הוא קליפה גדולה שסביבות הפרי כעין קליפה הגדולה סביב אגוזים קשים: **לגף נטעי אינשי אדעתא דשותא.** לאכול את העלים ואת התמרות שאינן ממעטין את האילן בכך: **דקלא לא נטעי אינשי אדעתא.** לאכול את הקורה שהאוכלו ממעטו ענפי האילן: **עדלה בחוצה לארץ.** מדברי סופרים היא: **דכל המיקל בארץ.** בעדלה הלכה כמותו בחוצה לארץ. כיון דאיתה מן התורה הלך אחר המיקל: **גבי מעשר.** דהא דר"ע לגבי מעשר איתמר דמעשר פירות האילן דבארץ גופה דרבנן שהתורה לא חייבה לעשר אלא דגן מיוחד ויאכר: **בלאים בכרם.** קסבר מין ירק הוא: **מ"מ גב"ש הוה ליה ספק ערלה וכו'.** (ב) האי מ"מ מסקנא דפירכא דרבינא הוא ולמימר שאף הפרי עצמו מותר בחוצה לארץ דהא בארץ ספק הוא ומן ספק ערלה כו': **וכסוריה.** אדם לוקה שכבר דוד והוסיפה על גבול ארץ ישראל: **וכחוצה לארץ.** הלוקח מן החשוד על הערלה ויודע הוא שיש בפרלסו זקנות ונטיעות: **יורד ולוקח.** היינו אף על פי שספק הוא אם יביא מן הנטיעות: ובלבד

דכולהו שלקי א"כ [א]הוה ליה אינגרון עיקר ושמן טפל ותנן זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה הכא במאי עסקינן [ב]בחושש בגרונו דתניא [ג]החושש בגרונו לא יערענו בשמן תחלה בשבת אבל נותן שמן הרבה לתוך אינגרון ובולע פשיטא [ד]מהו דתימא כיון דלרפואה קא מכוין לא לבריך עליה כלל קמ"ל [ה]כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: קמחא דחטי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר [ו]שהכל נהיה בדברו א"ל רבא לרב נחמן לא תפלוג עליה דרב יהודה דר' יוחנן ושמואל קיימי כוותיה דאמר [ז]רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ אלמא אע"ג דאשתני במלתיה קאי ה"נ אע"ג דאשתני במלתיה קאי מי דמי התם לית ליה עלויא אחרינא הכא אית ליה עלויא אחרינא לא מברכינן עליה בורא פרי האדמה אלא שהכל והא"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל [ח]אקרא חייא וקמחא דשערי מברכינן עליהו שהכל נהיה בדברו מאי לאו דחיטי בורא פרי האדמה לא דחיטי נמי שהכל נהיה בדברו ולשמעינן דחיטי וכ"ש דשערי אי אשמעינן דחיטי הוה אמינא ה"מ דחיטי אבל דשערי לא לבריך עליה כלל קמ"ל ומי גרע ממלח וזמית [ט]דתנן [י]על המלח ועל [יא]הזמית אומר שהכל נהיה בדברו אצטריך סד"א מלח וזמית עביד אינש דשדי לפומיה אבל קמחא דשערי הואיל [יב]וקשה לקוקיאני לא לבריך עליה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: [יג]קורא רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ושמואל אמר [יד]שהכל נהיה בדברו רב יהודה אמר בורא פרי האדמה פירא הוא ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו הואיל וסופו להקשות אמר ליה שמואל לרב יהודה [טו]שיננא כוותך מסתברא דהא צנון סופו להקשות [טז]ומברכינן עליה בורא פרי האדמה ולא היא צנון נטעי אינשי אדעתא דפוגלא דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא וכל היכא דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי לא מברכינן עליה והרי צלף דנטעי אינשי אדעתא דפרחא ותנן [יז]על מיני נצפה על העלין ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ אמר רב נחמן בר יצחק צלף נטעי אינשי אדעתא דשותא דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא ואע"ג דקלסיה שמואל לרב יהודה הלכתא כותיה דשמואל: אמר רב יהודה אמר רב [יח]צלף של ערלה בחוצה לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין למימרא דאביונות פירי וקפריסין לאו פירי ורמינהו על מיני נצפה על העלים ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ הוא דאמר כר"ע דתנן [יט]רבי אליעזר אומר צלף מתעשר תמרות ואביונות וקפריסין ר"ע אומר [כ]אין מתעשר אלא אביונות בלבד מפני שהוא פרי ונימא הלכה כרבי עקיבא אי אמר הלכה כרבי עקיבא הוה אמינא אפי' בארץ קמ"ל [כא]כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ אבל בארץ לא ונימא הלכה כרבי עקיבא בחוצה לארץ דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל אי אמר הכי הוה אמינא הג"מ גבי מעשר אילן דבארץ גופא מדרבנן אבל גבי ערלה דבארץ מדאורייתא אימא בח"ל נמי נגזור קמ"ל דבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאכיל קפריסין א"ל מאי דעתך כר' עקיבא דמיקל ולעביד מר כב"ש דמקילי טפי דתנן [כב]צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם וב"ה אומרים [כג]אין כלאים בכרם אלו ואלו מודים שחייב בערלה הא גופא קשיא אמרת צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם אלמא מין ירק הוא והדר תני אלו ואלו מודים שחייב בערלה אלמא מין אילן הוא הא לא קשיא ב"ש ספוקי מספקא להו ועבדי הכא לחומרא והכא לחומרא מ"מ לב"ש הוה ליה ספק ערלה ותנן [כד]ספק ערלה בא"י אסור ובסוריא מותר ובח"ל יורד ולוקח

לא יערענו. פירש"י להשהותו וא"ת א"כ לפלוג וליתני בדיהה מאי איריא ע"י אינגרון [א]אפילו בעיניה שרי לבלעו לגלגר דהא אינו אסור אלא לערענו דהיינו להשהותו ע"כ פי' הר"י לא יערענו אפי' בבליעה בלא שהייה שכל שהייה שאינה אלא לרפואה קרי ליה ערעון ואפי' כשבולעו [ב]והיינו טעמא דמתסר משום דקא מוכחא מילתא דלרפואה קא מכוין [ג]א"נ יש לישב פירוש [א] רש"י לא יערענו להשהותו אבל נותן הוא לתוך אינגרון ובולע פשיטא [ד]מהו דתימא כיון דלרפואה קא מכוין לא לבריך עליה כלל קמ"ל [ה]כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: **והלכתא.** שכתוב בספרים לא גרסי' לשון ה"ג הוא עד קמחא וכו': **קמחא דחיטי.** נראה דלא מיירי בקמחא ממש [ו]דאם כן לא שייכא ליה בכרכה דבורא פרי האדמה [ז]אלא מיירי בקמחא [ב]שקורין פיאסקא"ט"ריל [ז] או בקמח שעושין משבולת שועל שמייבשין בתנור [ח]: **לא נטעי אינשי אדעתא דקורא.** וסבר גמ' כוותיה דשמואל וא"כ אותן לוגלי גפנים דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי מברכינן עליהו שהכל נהיה בדברו ואותן שקדי' כשהם רכים אוכלים קליפתם המיוהה ולא נטעי להו אדעתא דהכי למיכל להו כשהן רכים כי אם לאכול הגרעינין שלהן כשיתבשלו מברך עליהו נמי שהכל: קליפי

יד א ב מיי' פ"ו מה"ל ברכות הל' ב סמג עשין מז טוש"ע או"ח סי' רכ סעיף ד:
טו ג מיי' שם"ע מהלכות שבת הל' כד טוש"ע או"ח סי' שכח סעיף לב [וכ לגלגם שבת סוף פי"ח דף מד]:
טז ד טוש"ע או"ח סי' רל סעיף ח:
יז ה מיי' פ"ג מהלכות ברכות הלכה ב סמג עשין מו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ה:
יח ו ז ח מיי' פ"ח שם הלכה ג ז [ון] ח סמג שם טוש"ע או"ח סי' רל סעיף א:
יט ט טוש"ע או"ח סי' רג סעיף ח:
כ י מיי' פ"ח מהלכות ברכות הלכה ו סמג שם טוש"ע או"ח סי' רל סעיף ו:
כא כ מיי' פ"י מה"מ מ"ש ונעבע רבעי הלכה ג סמג עשין קלו טוש"ע יו"ד סימן רלד סעיף ג:
כב ל מיי' פ"ג מה"מ תרומות הלכה ד:
כג מ מיי' פ"ה מה"מ מלאים הל' כ טוש"ע יו"ד סי' רלו סעיף טו:
כד נ מיי' פ"י מהלכות מאכלות אסורות הל' יא [וכן סמג לאוין קמד טוש"ע יו"ד סימן רלד סעיף ט י]:

רב ניסים גאון

אי אמר הכי הוה אמינא הני מילי מעשר (ירק) [אילן] דבארץ גופיה מדרבנן. שנינו במסכת ראש השנה בפ' א' באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמטים וליובלי לנטיעה ולירקות ובברייתא (שם דף י"ב) לירקות ולמעשרות ואמרינן לירקות מאי ניהו מעשר ירק היינו מעשרות תנא דרבנן וקתני דאורייתא וליתני דאורייתא ברישא איידי דחביבה ליה אקדמה ותנא דידן תנא דרבנן וכל שכן דאורייתא ובמסכת יומא בפרק יום הכפורים (דף פ"ב) איתא נמי גוזזין כרישין ואוכל ואינו צריך לעשר והני מילי ירק דרבנן ובתחילי' מסכת מעשרות דבני מערבא אמרי ירקות מנין איסר בן עקביא אומר המעשרות לירק מדברי' לפי שהכתוב לא זכר אלא זרע הארץ ופרי העץ כדכתיב וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ אבל ירק מדרבנן הוא כדפרשי':

רבינו חננאל

קמחא דחיטי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר שהכל נהיה בדברו. והלכה כרב נחמן. **על המלח ועל הזמית אומר שהכל נהיה בדברו.** פי' זמית מרק. שכן בלשון יון קורין למרק זומין. **קורא רב יהודה אמר בורא פרי האדמה וכו' שמואל אמר שהכל נהיה בדברו וכו'. ואע"ג דקלסה שמואל לרב יהודה הלכתא כותיה דשמואל.** סוגיא דשמעתא דכל מידי דלא נטעי אינשי ולא זרעי אדעתא למיכלינהו בריכ(צ)ייהו, לא מברכי עלייהו אלא שהכל נהיה וכו', כגון לולבי גפנים ועלי גפנים וכיוצא בהם. אבל צנון דנטעי אינשי אדעתא לאוכלו כשהוא רך וכיוצא בו, מברכין על העלין ועל עצים רכים בורא פרי האדמה. **אמר רב יהודה אמר רב צלף של**

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה זמית שלמיר"ש. נ"ב פי' מי מלח: (ב) ד"ה מ"מ נ"ב וכו' ערלה וכו' וכולהי הא מ"מ: (ג) תוס' ד"ה לא יערענו וכו' לו בולעו. נ"ב ומה' וכולע כלומר לו בולעו: (ד) ד"ה כיון וכו' ונראין הדברים. נ"ב עיין לקמן דף נ"ט ע"א גבי שתיתא רכה:

גליון הש"ס

גמ' הואיל וקשה לקוקיאני. כדאיתא בפת דף קט:

לעזי רש"י

שלמיר"א. מי-מלח.

מוסף רש"י

צלף. מין אילן הגוטן ג' מיני פירות, אביונות וקפריסין ופגלין, וכי איתיה לאלי ליתיה לאלי (שבת ל: ב"ב בח:) אילן גדול הוא ונעבל ענפים הרבה וכ' מיני אוכל יש בפירותיו (שבת קנ:). **ובסוריא.** כיון אלם נוטה שבבא דוד וקפחה עם אדן ישראל וקפצו כיון יחיד לא שמיה כיצום הלבן ספיקו מותר (קדושין לח:). **ובחוצה לארץ.** לחמיק עפי ולא מתלף (שם). **יורד.** ישראל ולוקח מן הטעו"ם הלוקט מפרדס שיש בו נטיעות עלות וקטנות ושראל יודע שהוא נכנס שם ולוקט למתחילה (שם).

מוסף תוספות

א. [ד]משמע דאפילו בבליעה אינו מותר אלא ע"י אינגרון. תוס' ברא"ש. דאז לא מוכחא מילתא דהוי לרפואה. תוס' ר"י שילגיון. ב. [שם]כל דבר שאין דרכו לשתות קרי ליה ערעור, כמו דבר שאין דרכו לאכול קרי ליה כוסס. תוס' הרא"ש. ג. דאין דרך לשתות שמן כלל דאזוקי קא מזיק, הילכך אסור משום שחיקת סממנין, אבל ע"י אינגרון מותר לבולעו. שם. ד. דובולע הוי כמו אי בולע. ונראי נוחן אערעור קאי, דנוחן ומערער ע"י ערוב אינגרון או בולע השמן ממש. תוס' ר"י שילגיון. ה. קמח הנטחן דק דק שעושה ממנו פת. תוס' הרא"ש. ו. ולא דמי לכוסס חטה ואורז, דהנהו דאיין לאכול בזה הענין, אבל קמח לא מתאכיל כלל. שם. ז. שאינו נטחן כ"כ ריש בו עדיין טעם חטה וראוי לאכול בזה הענין. שם. ח. דמיירי בקמח שנטחן לגמרי, אלא שעשוי מחטין של קליות שנתיבשו בתנור, ואותו קמח ראוי לאכילה. שם.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות